

MEHHIKOS PÄÄSTETAKSE MERIKILPKONNI

EESTI LÕODUS

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 5,90 €

Juuli-august 4/2023

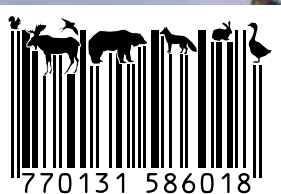

RAJAKAAMERA:
muusträstaste pesaelu

Aasta seen
KIVIPURAVIK

Põnev haruldus
EBAPÄRLIKARP

Kust algavad
EESTI JÕED

9 770131 586018

- 2 TOIMETAJA VEERG:**
Katre Palo
- 3 SÕNUMID**
- 8 UUS ALGATUS:**
Kellele ja milleks on mõeldud roheline muuseum?
- 10 SEIK:** Kes kalu kätega püüab.
JUHANI PÜTTSEPP
- 12 VOOLUVEEKOGUD:**
Veemajanduskavad aitavad hoida elutähtsat loodusvara
KARL KUPITS tutvustab veemajanduskavasid, vee-
kogude kaitse ja kasutamise põhiabinõu - nende järgimisest on tõepoolest kasu
- 18 VOOLUVEEKOGUD:**
Mullune ränk põud Euroopas
Meenutame Euroopa mullust suve, mis kujunes viimase viies-
ja aasta karmimaks põuasuveks, sh vähenes märkimisväärselt paljude suurte jõgede veetase
- 20 VOOLUVEEKOGUD:**
Kust algavad Eesti jõed?
ARVO JÄRVET ja RAIVO AUNAP uurivad järele, kust saavad alguse Eesti vooluveekogud
- 24 VOOLUVEEKOGUD:**
Lämmastik ja fosfor: mida jõgede vesi meile kõneleb?
ARVO IITAL kirjeldab jõgede vee kvaliteedi muutusi: väga palju on olnud jõest, mõnes seisund paraneb, teistes halveneb
- 28 VEEKOGUDE NIMETUSED:**
Vooluveed ja jooksuveed
KARL PAJUSALU meenutab meie igapäevaste sõnade päritolu: enamasti viivad juured soome-ugri algtüvedeni
- 30 TEGUTSE TEADLIKULT:**
Kuidas kodumajapidamised reovett mõjutavad?
MARTIN TIKK soovib WC-potti ja muid kanalisatsiooni viivaid sisendeid kasutada selleks ette nähtud otstarbel: jäätmete tõttu on reovett kallim ja keerulisem puhastada
- 34 VOOLUVEE FAUNA:**
Põnev haruldus ebapärlikarp
KATRIN KALDMA tutvustab pika eluea ja omapärase elukäiguga limust, kes Eestis elab ainult ühes jões
- 41 INTERVJUU:**
MEELIS TAMBETS: Latikas läheb kudema oma sünnikoju

58

Foto: Tarmo Kõlli

52

Foto: Kadri Aller

- 52 REISIKIRI:**
Kuidas Mehhikos talguliste abiga merikilpkonni päästetakse
KADRI ALLER käis Mehhikos vabatahtlike tööga tutvumas; soovi korral saab minna appi ka troopilisi loomi päästma
- 56 PANIN TÄHELE:**
Hiigelkibuvits Tallinnas
- 58 EESTI KIHELKONNAD:**
Viru-Jaagupi: kihelkond metsa ja põllu piiril
- 64 TUNNE LOODUST / AASTA SEEN KIVIPURAVIK:**
Harilik kivipuravik, tema pere ja muud „kivipuravikud“
IRJA SAAR annab seenelistele nõu, mismoodi eristada kivipuravikke: nii mõnigi söögiseenega sarnane liik võib seenetoidu ära rikkuda või tervisehädasid tekitada
- 70 RAJAKAAMERA LOOD:**
Tähelepanekuid muusträstaste pesaelu kohta
Arne Ader jagab muljeid meil tavalise linnuliigi pesitsuse edusammude kohta: teisel katsel õnnestus järglased lenuvõimeliseks kasvatada
- 72 LOODUS KUNSTIS:**
Märkmeid meremaalil ajaloo kohta
KADRI ASMER heidab pilgu Eesti meremaalil ajalukku: kuna Eesti on mereriik, võiksid kunstnikud meie merd rohkemgi kujutada
- 76 RAAMATUD**
- 77 IN MEMORIAM:**
Vello Jaaska, Kalev Rattiste
- 78 LIHTNE KÜSIDA**
- 78 RISTSÕNA**
- 80 SÜNNIPÄEVAD**

ESIKAANEL:
Jõgitiir
Alam-Pedja
vanajõel

Kaanefoto:
Arne Ader

PÕUASEL AJAL TEEME JUTTU VOOLAVAST VEEST

Küllaltki levinud on hoiak, et Eesti loodus ei paku erutavaid elamusi ning imestada pole peaaegu millegi üle. Nii see siiski ei ole! Aina sagedamini pannakse meid proovile kuuma-lainetega, pikalt tuleb toime tulla kuivusega või ühtäkki tabavate tugevate paduvihmadega, mis tekitavad linnades üleujutusi. Suviseks rannapuhkuseks on palavus peaaegu et ideaalne olukord, kuid vetikavohang võib jahutavale suplusele kriipsu peale tõmmata. Jälle midagi ootamatut! Ja miks mitte ka põnevat – loodus toimetab omasoodu.

Kuumuse ja kuivuse tõttu tekkinud meeleseisund ei ole mõistagi lõpmalt nauditav, aga jääb siiski teravalt meelde. Tõsi, sellised olud toovad riburada probleeme, mida iga inimene ei taju ega näe ega pööra sellele vahel tähelepanugi.

Pikalt püsinud põua ajal kerkib alati päevakorda vee kättesaadavus. Eestis oleme harjunud, et vett jagub, ja sellega ei tohiks suuri muresid ette tulla. Meil on küllaltki tihed jõevedevõrk, mõnes kandis leidub palju väikejärvi, teises kohas suur soo, põhjavesi pressib allikatena maapinnale. Hoolimata sellest on piirkondi, kus tuleb muretseda puhta joogivee pärast.

Paraku on veel muresid, mis tavainimesele jäävad igapäevatoimetusi tehes märksa kaugemaks. Mõne suurema jõe veevoolu nautides ei mõtle me esmalt sellele, mida õigupoolest sisaldab selle vesi. Teame vaid, et joogiks seda tarvitada ei soovitata: ei ole piisavalt puhas. Jõevees leiduv kajastab aga hästi inimtegevust, mille mõju on kahjuks tugev. Väetades põldu, imbub või satub muul moel osa toitaineid jõe- ja põhjavette. Inimene ise toodab reovett, paljud tööstusettevõtted saadavad keskkonda ühendeid, mis tasakaalu rikuvad jne.

Vooluveekogude vee kvaliteedi probleemidest on suvenumbris juttu mitmes kirjutises. Jõevee hea seisundi puhul ei ole üksnes tähtis, et see oleks n-õ terve. Ka elustikurikkus on oluline näitaja. Haruldusest ebapärlikarbist kirjutab Katrin Kaldma. Selle liigi paljunemisedukuse määrab üsna pikk õnnestumiste ahel. Muidugi ennekõike see, et leiduks elupaiku. Aga neid on tal Eestis jäänud alles vähe, täpsemalt ainult üks jõgi.

Värskes numbris leidub siiski kirjutisi ka mõnevõrra murematematel teemadel. Veeteadlase Arvo Järveti eestvõttel vaatame üle, kust algavad Eesti jõed. Idealiseeritud ettekujutuse järgi võiks iga jõgi alguse saada mõnest allikast või siis järvest. Ent aegade jooksul on inimkäsi veevõrku jõudsasti ümber kujundanud. Nii saame praegu nentida, et valdav osa jõgesid algab inimese kätetööna valminud kraavidest.

Karl Paljusalu artikli algus toob samuti esile kraavitamise usinuse. Sookuivendaja võiduhüüdest „vesi jookseb!“ võis ehk saadagi rahvakeeles eelistatud kõnepruuk: räägiti jooksuveest, aga mitte vooluveest. Tema artiklist leiab veel mõnda gi huvitavat: kus üks või teine sõna veekogu kohta on olnud kasutusel ja mis tähenduses.

Niisiis sättige ennast vooluvee lainele!

Katu Palo

Foto: erakogu

EESTI **LOODUS**

74. aastakäik Nr 4, juuli-august 2023

Toimetuse aadress:
Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Kujundaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Teabegraafika: **Andrei Kupjanski**

Makett: **Martin Mileiko** (Profimeedia)

Toimetuskolleegium:
Tiit Hennoste, Jüri Kaljundi, Toomas Kukk, Marju Kõivupuu, Ott Luuk, Lauri Mällo, Arko Olesk, Taavi Pae, Janika Ruusmaa, Irja Saar, Jaanus Terasmaa, Angelika Verš

Väljaandja: **MTÜ Loodusajakiri**
Rävala pst 10, 15042 Tallinn
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht **Katre Palo**
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Turundusjuht **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine:
www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2023

Trükitud trükikojas Printall

ISSN 0131-5862 (trükis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)